

نقش امنیت در توسعه گردشگری، مورد شناسی، چابهار

مجتبی لطفی فر^۱، حسین یغفوری^۲

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان

^۲استادیار دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان

چکیده

در جهان امروزه امنیت به عنوان مهم‌ترین فاکتور در تدوین استراتژی‌های توسعه گردشگری در جهان به شمار آمده و با مقوله گردشگری رابطه مستقیم دارد. صنعت پرسود گردشگری در سطوح مختلف ملی و منطقه ای ارتباط مستقیم با امنیت داشته و هر گونه خدشه در سطوح مختلف باعث خسارات جبران ناپذیر به این صنعت می‌شود. صنعت جهانگردی در سطح جهانی برای بیش از ۲۰۰ میلیون نفر شغل ایجاد کرده و حدود ۱۱ درصد از کل اشتغال جهانی را به خود اختصاص داده است. بدیهی است که با توسعه این صنعت، آمارهای یاد شده نیز افزایش خواهد یافت و در این میان توریست‌های موجود در سبد جهانی عاید کشورهای خواهد شد که بسترهای لازم از جمله امنیت و خدمات را در بهترین شکل موجود آماده کرده‌اند. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است که نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که امنیت فاکتوری تعیین کننده در توسعه گردشگری چابهار می‌باشد؛ و در نهایت به بررسی مشکلات و موانع این امر در شهرستان چابهار پرداخته و راهکارهایی در زمینه ارتقا صنعت گردشگری ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی: گردشگری، صنعت گردشگری، امنیت، توسعه، چابهار

۱- مقدمه

جهانگردی از مهم‌ترین فعالیت‌های انسان معاصر است که همراه با به وجود آوردن تغییراتی شگرف در سیمای زمین، تحولاتی بنیادی در شرایط اقتصادی، فرهنگی و آداب و رسوم به وجود آورده است. بررسی وضعیت نواحی و سرزمین‌هایی که همه ساله و در فصل‌های مختلف مورد بازدید جهانگردان قرار می‌گیرند نشان می‌دهد تغییرات ناشی از جهانگردی در آن‌ها بسیار چشمگیرتر و مهم‌تر از تغییراتی است که ناشی از گسترش سایر فعالیت‌های اقتصادی است. به طور نمونه تجهیزات مورد نیاز جهانگردان نظیر مهمان‌سراها، رستوران‌ها و مکان‌های تفریحی که در کرانه‌های دریاها، نواحی کوهستانی، مناطق جنگلی و در اطراف چشمه‌های آب گرم معدنی تاسیس شده‌اند، گویای نقش و تأثیر جهانگردی در دگرگون ساختن چهره زمین است (صیدایی، هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۲). اکنون گردشگری به عنوان یک صنعت درآمدزا و رونق دهنده چرخ‌های اقتصادی کشور، نقش مهمی در ارتباط بین ملل و اقوام در جهان دارد. از همه مهم‌ترین‌ها که گردشگران قرار باشد برای کشورها و مناطقی که به آن سفر می‌کنند سفیرانی باشند تا امنیت موجود در آن را همان طور که هست، توصیف کنند. شاید از این رو باشد که گردشگران پس از سفر، تصویر کشور یا منطقه ای را به آنجا سفر کرده‌اند با آنچه در روز اول در ذهن داشتند مغایر می‌دانند (میرزائی، ۱۳۹۱: ۱). پس یکی از مواردی که می‌بایست در گردشگری قویاً مورد تأکید قرار گیرد امنیت می‌باشد، آسایش، راحتی و امنیت از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جلب می‌کند. با توجه به آنچه گفته شد و بر اساس شرایط خاص مناطق مرزی ایران، یکی از روش‌های کارآمد و کم هزینه در راستای ارتقای امنیت، توجه به توسعه اقتصادی و نهایتاً اجتماعی-سیاسی مناطق یاد شده، از طریق توسعه گردشگری داخلی خواهد بود. از یک سو به سبب کاربرد بودن اشتغال و تقلیل مشکل بیکاری را به همراه داشته و از سوی دیگر مبادله گردشگری ضمن برقراری تماس‌های بیشتر در فرهنگ‌های گوناگون درک و تفاهم بیشتری میان اقوام مختلف ایجاد می‌نماید و به رغم صاحب‌نظران گردشگری می‌تواند، در کاهش تنش‌های سیاسی موثر بوده و راهی برای احترام متقابل، صلح و دوستی و همبستگی ملی فراهم آورد (ابراهیم زاده، مسعودی راد، ۱۳۹۱: ۲). امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبت مستقیم با هم دارند. در واقع همان طور که یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری وجود امنیت است، اصولاً تا امنیت برقرار نباشد سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری بیهوده خواهد بود. هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می‌کنند و در پی آن است که فعالیت‌های مربوط به گردشگری رونق می‌یابند و اگر گردشگران نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشند، هرگز به آن جا سفر نمی‌کنند. رونق گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگران در یک مقصد، موجب به وجود آمدن امنیت می‌شود و توسعه آن، عامل موثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. البته این قضیه همیشه هم صادق نیست، چرا که در برخی مواقع، وجود پدیده گردشگری و رفت و آمد گردشگران باعث ناامنی شده است. با این وجود، صنعت گردشگری و مقوله امنیت ارتباط تنگاتنگی با هم دارند، لذا ملاک امنیت در گردشگری، احساس امنیت توسط گردشگران است؛ لذا با توجه به آمار منتشره توسط سازمان‌های بین‌المللی که رشد روزافزون تعداد گردشگران بین‌المللی را نشان می‌دهد، به نظر

می‌رسد چابهار با توجه به ویژگی‌های اقتصادی و توریستی می‌تواند مکان جدیدی برای آنان باشد. با در نظر گرفتن نکات فوق، بررسی علل عدم توسعه یافتگی صنعت جهانگردی در این شهر بندری با تاکید بر عامل امنیت امری ضروری است. سؤال اصلی این است که امنیت در شهر چابهار چگونه و در چه حدی بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر می‌گذارد؟ آیا می‌توان شیوه‌های جدید گردشگری را به گونه‌ای سازماندهی نمود که ناامنی در این منطقه کمترین تأثیر را بر آن داشته باشد؟

۲- بیان مسئله

مفهوم احساس امنیت یکی از شاخصه‌های کیفیت زندگی در شهرهاست و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند. این می‌گوید اگر مردم فضایی را به دلیل عدم راحتی و یا ترس استفاده نکنند، عرصه عمومی از بین رفته است.^۱ یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده حضور مردم در فضاهای عمومی، ترس از احساس ناامنی است. ناامنی مکان‌ها و فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید (کامران، شعاع برآبادی، ۱۳۸۹: ۲). گردشگری در دنیای جدید به عنوان صنعتی مهم در امر توسعه اقتصادی کشورها مد نظر تصمیم‌گیرندگان قرار گرفته است. در راستای تحقق این امر و گسترش آن، بدون شک موضوع امنیت یکی از پارامترهای مهم می‌باشد که محققان توجه خاصی بدان نموده‌اند. زیرا هر انسانی که از آن به نام گردشگر یاد می‌کنیم در انتخاب مقاصد گردشگری خود، اولین پارامتری را که بدان توجه می‌نماید، وجود امنیت می‌باشد بر این اساس می‌توان گفت بدون امنیت گردشگری حتی بهترین بازاریابی با شکست مواجه خواهد شد (لطفی، خامه چی، ۱۳۹۱: ۳). امنیت از عوامل تأثیرگذار در توسعه و ترویج توریسم و جهانگردی در یک کشور می‌باشد. امنیت اولین و اساسی‌ترین نیاز یک گردشگر محسوب می‌شود. آسایش، راحتی و امنیت از مسائل و عوامل است که می‌تواند انسان را به سوی گردشگری فرا خواند. توسعه صنعت گردشگری در یک کشور نشانگر ثبات امنیت ملی است و یک از علل رونق گردشگری در کشور توجه دولت به تأمین امنیت گردشگری است. (ارمغان، ۱۳۹۱: ۲). در این بین با توجه به گستردگی شهرنشینی و میل مردم به گردشگری و رفاه و آرامش در شهرها مطالعه موضوع امنیت، عوامل زمینه ساز آن و راهکارهای تقویت امنیت در شهرها ضرورت می‌یابد و در این بین با توجه به حساسیت امنیت در رابطه با گردشگری در شهرستان چابهار و پتانسیل‌های این شهر بندری ضروریست و راهکاری مناسب برای ارتقاء این بخش بپردازیم.

۳- مبانی نظری

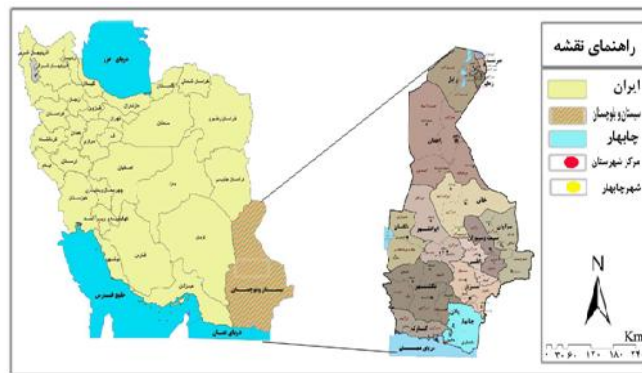
امنیت یک مفهوم چند وجهی است و به همین جهت درباره معنای آن اختلاف زیادی وجود دارد. تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی (احساس آزادی از ترس) یا (احساس ایمنی) که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تاکید دارد (اسمعیاعیل زایی و دیگران، ۱۳۹۱: ۴). اما مفهوم امنیت در جهان سوم ارتباط مستقیم با آسیب‌پذیری‌های اجتماعی و اقتصادی دارد، که برخاسته از تهدیدات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی است، بنابراین از لحاظ مفهوم، امنیت باید منعکس‌کننده تهدیدات ناشی از مسائل اقتصادی و اجتماعی باشد، خواه این امر به فرسایش مشروعیت صرفاً در داخل مربوط باشد یا نموده‌های خارجی و تقسیم‌بندی‌های اجتماعی و شکل‌های اقتصادی آن باشد (لطفی، خامه چی، ۱۳۹۱: ۴). از نظر گیدنز امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله شده و یا به حداقل رسانده شده باشد. تجربه امنیت به تعادل، اعتماد و مخاطره بستگی دارد. امنیت چه به معنا بالفعل و چه معنای تجربی آن، ممکن است به انبوهه‌ها یا مجموعه‌هایی از آدم‌های تا حد امنیت جهانی و یا به افراد ارتباط داشته باشند (اسلام فرد، زارع، ۱۳۹۱: ۴). به عقیده طیور امنیت اجتماعی در کنار امنیت اقتصادی، سیاسی، نظامی و زیست محیطی قابل طرح نیست؛ بلکه هم طراز، امنیت اجتماعی در شرایط کنونی مرجع امنیت ملی می‌باشد. از نگاه ویور در حالی که امنیت ملی به تهدیدات علیه حاکمیت می‌پردازد، امنیت اجتماعی معطوف به هویت است که فی‌نفسه مقوله‌ای است بسیار مهم، چون هویت اجتماعی به هر حال وجود دارد چه دولت باشد و چه نباشد. نکته دیگر اینکه امنیت هویت با امنیت اجتماعی، معنای سیاسی یافته است و عکس‌العمل یک اقلیت در دفاع از هویت خود فی‌نفسه عملی سیاسی است. از این‌رو بر این اساس ویور حوزه امنیت اجتماعی به اندازه امنیت ملی واحد اعتبار است (همان: ۳). چنان که رابرت ماندل معتقد است. امنیت شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزء مسئولیت حکومت‌هاست تا از تهدیدات مستقیم ناشی از خارج نسبت به بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود ممانعت به عمل آورند. (اصولاً امنیت یک امر نسبی است. در این زمینه «آزگود» معتقد است که امنیت همانند خطر کیفیتی نامشخص و امری نسبی است نه مطلق، نسبی بودن مفهوم امنیت بخشی به دلیل انتزاعی بودن و نبودن تعریف مشخص از این مفهوم و بخشی دیگر حاصل پیوند با مفاهیم نسبی دیگر نظیر منافع و بحران به همراه نداشته‌اند (امیدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). جان لاک معتقد است که مقصود از صلح و امنیت تنها آن نیست که زنده بمانیم، بلکه منظور دستیابی به رفاه، آسایش و ایجاد تسهیلات مشخص است که حق طبیعی ماست (لکزایی، ۱۳۹۱: ۳).

۴- اهمیت و ضرورت تحقیق

یکی از زمینه های ایجاد امنیت پایدار رونق گردشگری در یک منطقه است. زیرا امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند. در واقع همان طور که یکی از عوامل مهم رونق گردشگری وجود امنیت است، توسعه گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگری در یک مقصد نیز، موجب به وجود آمدن امنیت در آن منطقه خواهد شد. از این رو توسعه پایدار صنعت گردشگری و مقوله امنیت ارتباط تنگاتنگی با هم دارد. با توجه به پتانسیل های گردشگری موجود در شهرستان چابهار و برخورداری این منطقه از موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی و دریای آزاد و جاذبه های توریستی در این پژوهش سعی شده است که با توجه به حساسیت امنیت در رابطه با گردشگری در شهرستان چابهار و پتانسیل های این شهر بندری ضروریست و راهکاری مناسب برای ارتقاء این بخش برداریم.

۵- قلمرو پژوهش

شهرستان چابهار بین مدار ۲۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و نصف النهار ۶۰ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی در منتهی الیه جنوب شرقی ایران و در کنار دریای عمان واقع است. جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۹۰ از سوی مرکز آمار ایران ۲۶۴۰۵۱ نفر اعلام شده است که از این میزان، ۹۰۲۴۵ نفر آن مربوط به شهر چابهار است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). چابهار شرقی ترین شهرستان جنوبی کشور و اولین بندر ایرانی واقع در دریای عمان است که در استان سیستان و بلوچستان قرار دارد. این شهرستان با وسعتی بالغ بر ۱۳۱۶۲ کیلومتر مربع حدود ۷ درصد از مساحت کل سیستان و بلوچستان را به خود اختصاص داده است. شاید بتوان شهرستان چابهار را در زمینه گردشگری محل تجمع تضادها دانست و شاید هم بتوان بهشت گردشگری نامید. مکانی که در آن مناطق باستانی (مثل تیس) و فرهنگ بکر مردم محلی بلوچ در کنار فرهنگ جدید و مختلطی که به علت حضور منطقه ای آزاد به وجود آمده و وجود دریای پارس و مناطق ساحلی زیبای آن از یک سو، وجود مناطق کوهستانی آن با کوه های مریخی، جنگل های مانگرو و چنرال و حرا، بازارهای سنتی در کنار بازارهای بزرگ و امروزی، صنایع دستی همراه با محصولات صنعتی و تجاری منطقه ای آزاد و شهرک صنعتی آن، زیستگاه گونه های نایاب جانوری همچون تمساح پوزه کوتاه (گاندو) و انواع نهنگ ها و دلفین های دریای عمان، سواحل - منحصر به فرد و پدیده ای منحصر به فرد زمین ساختی گل فشان، گرم ترین نقطه ای کشور در زمستان و خنک ترین نقطه ای جنوب کشور در تابستان همراه با باران های موسمی و غیره از سوی دیگر (ابراهیم زاده، آقاسی زاده، ۱۳۸۹: ۱۰). این شهرستان از سه بخش مرکزی دشتیاری و کنارک، ۹ دهستان، ۵۵۷ آبادی دارای سکنه تشکیل شده است این شهرستان دارای ۳ شهر به نام های چابهار، کنارک، نگور است (دهمرد، ۱۳۹۰: ۲). بندر چابهار تنها اقیانوسی کشور، نزدیک ترین بندر به آبراهه ای بین المللی است که میزبان بیش از ۲۰۰ اثر طبیعی و تاریخی می باشد. این منطقه نه تنها جزو ۱۰ نقطه مهم استراتژیکی جهان است، بلکه یکی از قطب های ژئوتوریسم کشور نیز محسوب می شود (فرزین، نادعلی پور، ۱۳۹۰: ۳).

شکل ۱: موقعیت شهر چابهار در شهرستان، استان و کشور

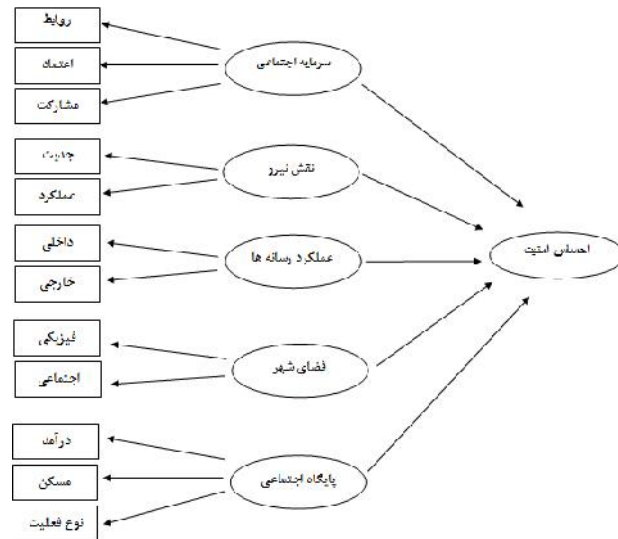
۶- گردشگری و نقش آن در توسعه شهرهای مرزی و ارتقای امنیت آن ها

اصولاً تا امنیت برقرار نباشد، سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری، بیهوده خواهد بود. بر اساس آن چه قبلاً گفتیم هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می کنند و در پی آن است که فعالیت های مربوط به گردشگری رونق می یابند و اگر گردشگری نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشد. هرگز به آن جا سفر نمی کنند. امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند (کاشف، ۱۳۹۱: ۵). اکنون کارشناسان گردشگری بر این باورند که رابطه امنیت و گردشگری باید مورد توجه قرار گیرد؛ بطوریکه تعریف جدیدی از امنیت ملی در سایه حضور گردشگری خارجی و شناخت واقعیت های داخلی و انتقال آن ها به خارج یک ابزار ضروری و لازم است. به این ترتیب امنیت داخلی و ملی شاخص ترین عامل گسترش در هر کشوری است که می خواهد خود را با مشخصات کشورهای پیشرو در امر توریسم تطبیق دهد. با سیاست تنش زدایی در روابط خارجی می توان زمینه مساعدی برای جلب گردشگری کمک کرد. بنابراین ضرورت دارد که جاذبه های گردشگری در خارج از مرزها به

نحو مطلوب تبلیغ گردد و زمینه های لازم برای سهولت رفت و آمد گردشگری خارجی فراهم آید (صادقی ده چشمه، بابائی فارسانی، ۱۳۸۹: ۷). حضور گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات فرهنگی، بهترین تبلیغات در خصوص وجود امنیت در آن کشور است که این به امر افزایش تصاعدی تعداد گردشگری می‌انجامد؛ لذا به نظر می‌رسد با توجه به شرایط جدید در صنعت گردشگری که ناشی از رشد مداوم و با ثبات این صنعت و بهتر شدن جای آن در اقتصاد جهان و کشورهاست، باز تعریف رابطه امنیت ملی و گردشگری امری ضروری است (لطفی، خامه چی، ۱۳۹۱: ۶). از طرفی، نقش و تأثیر صنعت جهانگردی در ترسیم امنیت ملی یک کشور چنان است که اکثر کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد، ترجیح می‌دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند. حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصادی و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می‌کند (صیدایی هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۷). گردشگری داخلی می‌تواند با ارائه کارکردهای اقتصادی و فرهنگی زیر نواحی توسعه نیافته داخلی را توسعه بخشد:

- ۱- گردشگری یکی از سریع‌ترین راه های بازگشت سرمایه تلقی می‌شود که به فراهم آوردن فرصت‌های شغلی فراوان انجامیده و نهایتاً بهبود وضعیت اقتصادی جوامع گردشگری پذیر را در پی دارد (ابراهیم زاد، مسعودی زاد، ۱۳۹۱: ۵).
- ۲- ایجاد طیف وسیعی از مشاغل کاربر و متنوع برای کارگران نیمه ماهر و کم مهارت که در نتیجه‌ی آن سطح دست مزد و درآمد افراد افزایش یافته و به دنبال آن ساختار اجتماعی مناطق تحت تأثیر قرار می‌گیرد (همان : ۵).
- ۳- توسعه گردشگری می‌تواند فرصت‌هایی را برای برقراری مبادلات فرهنگی میان گردشگران و مردم محلی فراهم سازد تا بدین ترتیب دو طرف با فرهنگ یکدیگر بیشتر آشنا شوند و به تدریج به فرهنگ هم احترام گذارند (پاپلی یزدی، سقایی، ۱۳۸۵، ۹۴).
- ۴- گردشگری داخلی می‌تواند موجب گسترش یکپارچگی و همگرایی اجتماعی- فرهنگی در سطح کشور و تقویت وفاق ملی می‌شود (همان : ۹۳).
- ۵- صنعت گردشگری به عنوان بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت و همچنین منبع اصلی اشتغال و رشد و توسعه اقتصادی کشورها محسوب می‌گردد (کارگر، ۱۳۸۶: ۲۲۴).

نمودار ۱: تأثیر متقابل امنیت بر دیگر نهادهای جامعه

۷- پتانسیل‌های گردشگری شهرستان چابهار

به طور کلی، جاذبه های گردشگری چابهار به سه قسمت ۱- جاذبه های طبیعی و ژئوتوریستی ۲- جاذبه های فرهنگی و تاریخی ۳- جاذبه های انسان ساخت، قابل تفکیک است. تمساح پوزه کوتاه، تالاب لیپار، ساحل تیس، خلیج چابهار، گل فشان ها، بقعه سید غلام رسول، قلعه تاریخی تیس (معروف به قلعه پرتغالی ها) روستای تاریخی تیس و منطقه آزاد چابهار، از مهم‌ترین جاذبه های گردشگری چابهار است. این جاذبه‌ها به علاوه فرودگاه، بندر تجاری،

هشت هتل و مهمان پذیر و حدود هفتصد تخت اقامتی، دوازده رستوران و غیره نشان دهنده توان بالای منطقه در زمینه گردشگری است (ابراهیم زاده، آقاسی زاده، ۱۳۸۸: ۷).

۱-۷ مکان‌ها و جاذبه‌های گردشگری

شهر چابهار دارای مکان‌ها و جاذبه‌های گردشگری فراوانی می‌باشد که در ادامه برخی از مهم‌ترین آن‌ها را ذکر می‌نماییم:

۱- گل فشان: یکی از اشکال و پدیده‌های زمین شناسی بسیار زیبا و بدیع در منطقه مورد مطالعه، گل فشان‌ها هستند. این پدیده در واقع پدیده‌ای طبیعی و همانند آتشفشان است که به صورت تپه‌ای مخروطی بوده و به جای گدازه از دهانه آن گاز متان و دی اکسید کربن به همراه گل خارج می‌شود (فتوحی، بلوچی، ۱۳۹۱: ۲).

۲- کوه‌های مریخی: در ۲۰ تا ۲۵ کیلومتری چابهار در سواحل دریای عمان، جاده چابهار - گوآتر، ریزش بر کوه‌های مارنی- ماسه سنگی سبز رنگ منطقه، مناظر از پستی بلندی‌های منظم ایجاد کرده که به زمین‌های بد بوم، کلوت، کوه‌های مریخی و کوه‌های مینیاتور می‌باشد (همان: ۴).

۳- سواحل ماسه‌ای: در منطقه مورد مطالعه به ویژه در سواحل کم شیب، افزایش رسوبات دانه ریز، رسوب گذاری شدت بیشتری یافته و باعث بر جای گذاشتن رسوبات جدید و گسترش سواحل کشندی شده که در منطقه به سواحل ماسه‌ای و نیز سواحل شنی معروف است. این رسوبات در مناطق شمال باختر و باختر چابهار مناظر زیبای ساحلی را به وجود آورده که همواره بینندگان متعددی را به این منطقه می‌کشاند (احراری رودی و دیگران، ۱۳۸۶: ۳).

۴- قلعه تیس: قلعه تیس معروف به قلعه پرتغالی‌ها جزو قلاع مستحکم بلوچستان بوده و بر فراز تپه‌ای مشرف بر خلیج چابهار واقع است. این قلعه به ابعاد ۵۴×۲۶ متر ساخته شده و در دوره صفویه بازسازی گردیده است (کریمی، قرایی، ۱۳۹۱: ۴).

۵- غار تیس: در شمال منطقه مورد مطالعه، در روستایی به نام تیس منظره زیبایی از یک غار وجود دارد. این غار در رسوبات مخلوط سیلیسی - آورای و کربناتی شکل گرفته که به علت شیب لایه‌ها و ورود آب‌ها جاری به تدریج رسوبات کربناتی حل شده و منجر به تشکیل این غار شده‌اند. در این غار لایه بندی‌ها محذب و متقاطع متعدد و زیبایی دیده می‌شود (احراری رودی و دیگران ۱۳۸۶: ۴).

۶- ستون‌های فرسایشی: باد و آب‌های جاری باعث فرسایش و حمل رسوبات می‌شود و پس از برخورد به موانع سنگی باعث سایش سطح آن‌ها می‌شود که باعث ایجاد ساخت‌های زیبای مثل دودکش جن و تخت گاه دیو که ارتفاع این ستون‌ها گاه به ارتفاع ۴۶ متر می‌رسد (حمزه، مسلمی، ۱۳۹۱: ۹).

۷- تمساح پوزه کوتاه: تمساح پوزه کوتاه برجسته‌ترین موجود حیات وحش چابهار محسوب می‌شود که در طبیعت این منطقه زندگی می‌کند. بخشی از زیستگاه اصلی این تمساح که محلی‌ها آن را گاندو می‌نامند. در شهرستان چابهار و بخشی دیگر در محدوده شهرستان سرباز قرار دارد. این تمساح که از نادرترین انواع تمساح در جهان است در رودخانه سرباز زندگی می‌کند (کاشف، ۱۳۹۱: ۴).

۸- آثار باقی مانده بر سواحل: در منطقه مورد مطالعه، موجودات زنده از جمله کرم‌ها، خرچنگ‌ها، پرنده‌گان دریایی و... آثاری بر روی سواحل بر جای گذاشته‌اند که نشان دهنده فعالیت آن‌هاست. همچنین اثرات آب دریا بویژه تأثیر آب اسیدی بر روی سواحل کربناتی باعث ایجاد حفره‌های انحلالی متوسط و بزرگ مقیاس شده است (احراری رودی و دیگران ۱۳۸۶: ۴).

۸- نقش امنیت در توسعه گردشگری شهرستان چابهار

توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور است و توسعه امنیت ملی در کشور های مختلف موجب رشد خارق‌العاده صنعت گردشگری در دهه‌های اخیر می‌باشد و گردشگران هیچ‌گاه در مناطق آسیب زده و ناامن حاضر نمی‌شوند و طبیعی است که قبل از برنامه ریزی برای آغاز یک مسافرت، تلاش می‌کنند تا اطلاعات کافی در خصوص امنیت و ایمنی منطقه مقصد را به دست آورند و موفقیت در جذب گردشگران و شرکت‌های بزرگ و تور گردانی جهان، ثابت و ضریب امنیت ملی را افزایش می‌دهد (دارائی، حافظ رضازاده، ۱۳۹۱: ۴). در مدت کوتاهی که اندیشه ایجاد منطقه آزاد تجاری صنعتی چابهار نخستین بار توسط دفتر برنامه ریزی و بودجه در چارچوب نظری توسعه استان در سال ۱۳۶۳ مطرح به طور مشخص در مطالعات توسعه محور شرق ۱۳۶۴ هیئت دولت در راستای تلقی بخش بازرگانی به عنوان محور توسعه استان مورد توجه قرار داد و به استناد تبصره ۱۹ قانون برنامه اول توسعه (۷۲-۶۸) منطقه واقع در اراضی چابهار به مساحت ۱۴۰۰۰ هکتار به عنوان منطقه آزادی تجاری- صنعتی چابهار تعیین شود. سرانجام این منطقه آزاد در سال ۱۳۷۱ افتتاح و شروع به کار کرد (بلوچی، محمدی، ۱۳۹۱: ۴). پس می‌توان گفت که با توجه به پتانسیل که این بندر چابهار دارا می‌باشد در ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم و افزایش درآمد برای ساکنان محلی، ایجاد درآمد ارزی برای کشور، سرمایه گذاری و توسعه‌ی زیربنای اقتصادی، تقویت درک فرهنگی، تصحیح نادرست درباره‌ی خرده فرهنگ ساکنان، تقویت همبستگی میان اقوام و مذاهب، افزایش وحدت ملی، محرکی برای تولید کالاها و خدمات محلی، کاهش فقر و بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی بوده است. ضمناً احساس تعلق به سرزمین در منطقه ساحلی با گسترش مالکیت خصوصی افزایش یافته موجب تقویت انگیزه‌های دفاعی در مقابله با تهدیدات خارجی را فراهم آورده که این نتایج

همگی بر ارتقاء امنیت در این منطقه‌ی مرزی افزوده است. در عین حال گردشگری در محدوده‌ی مورد مطالعه با موانع و محدودیت‌هایی مواجه است. این مشکلات سبب شده تا گردشگری نتواند آنگونه که شایسته است، توسعه یابد.

۱- ضعف مدیریتی و عدم ثبات در مدیریت

۲- ضعف تبلیغاتی مناطق آزاد در شناساندن قابلیت‌ها و جاذبه‌های توریستی منطقه‌ی و عدم آشنایی گردشگران داخلی و خارجی با قابلیت‌های بالقوه‌ی گردشگری منطقه می‌باشد.

۳- کمبود شدید اقامت‌گاه‌های مناسب برای گردشگران

۴- وجود زمینه‌های ذهنی منفی از عدم امنیت و تأثیر آن در عدم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی

۵- نبودن نیروهای متخصص و کارآمد مرتبط با گردشگری

۶- تهدیدات امنیتی ناشی از مرزی بودن منطقه و وجود توریست ضد انقلاب

۷- کمبود سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی

۹- نتایج و اثرات توسعه گردشگری در شهرستان چابهار

گردشگری در چابهار نسبت به مناطق استان سیستان و بلوچستان از گستردگی بیشتری برخوردار است و این را می‌توان به افزایش ۴ برابری ورود گردشگر به چابهار در نوروز ۱۳۹۰، در مقایسه با سال‌های گذشته دانست. زیرا به دلیل وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان این منطقه است. بر اساس اطلاعات اخذ شده از روابط عمومی منطقه آزاد چابهار از تیرماه ۱۳۸۵ تا تیرماه ۱۳۸۶ جمعاً ۲۳۰ هزار گردشگر از منطقه آزاد چابهار دیدن کرده‌اند، در حالی که در سال ۱۳۸۷ تا ۱۵ خرداد ماه، ۴۱۰ هزار نفر اعلام شده است. همچنین تعداد گردشگران خارجی به منطقه آزاد چابهار ۷۰۰۰ نفر ذکر گردیده که نسبت به سال گذشته دو هزار نفر افزایش داشته است. اکثر مسافران و گردشگران خارجی از کشورهای پاکستان، افغانستان، هند، بنگلادش و چین بوده‌اند (ابراهیم زاده، آقاسی زاده، ۱۳۸۸: ۷). البته باید به این نکته اشاره کرد که اکثر بازدیدکنندگان منطقه آزاد ساکن شهرستان چابهار و شهرستان‌های اطراف هستند و کمتر از ۲۴ ساعت در منطقه حضور دارند (همان: ۸). می‌توان گفت که با گسترش امکانات و رفاه در منطقه و با بالا بردن سطح درآمد و اشتغال سطح امنیت را ارتقاء خواهد داد؛ و دیدگاه‌های اشتباه در مورد عدم امنیت را عوض خواهد کرد.

۱۰- نتیجه‌گیری

امروزه صنعت جهانگردی پس از صنایع انرژی و وسایل نقلیه موتوری، بزرگ‌ترین صنعت جهان محسوب می‌شود. علیرغم اینکه کشور ایران جزو ده کشور برتر جهان از نظر وجود اماکن تاریخی، باستانی و توریستی است از نظر درآمد ارزی از طریق گردشگری در جایگاه مناسبی قرار ندارد و این نشان دهنده ضعف سیستم‌های مرتبط با صنعت گردشگری در آن است (صیدایی، هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۱۰). با در نظر گرفتن همه مباحث و تحقیقات به عمل آمده و تجربیات سایر کشورها مشخص می‌شود که امنیت به عنوان شاخص‌ترین عامل رونق صنعت گردشگری در دنیا مطرح گردیده است. بدون عنصر امنیت، سرمایه‌گذاری در هیچ بخش اقتصادی به خصوص صنعت توریسم به عمل نمی‌آید؛ و گردشگر در جایی حضور پیدا می‌کند که امنیت جانی و مالی او تأمین گردد (باقری، باقری فرد، ۱۳۸۹: ۵) توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور است و نیز زمانی گردشگری در کشور رونق می‌یابد که توجه دولت آن برای تأمین امنیت گردشگران بیشتر شده باشد. مقاصد گردشگری در تمام نقاط مختلف یک کشور پراکنده است، در صورتی که امنیت در این مناطق تأمین شود، ضریب امنیت ملی آن کشور نیز افزایش می‌یابد و علاوه بر این ورود گردشگران خارجی به یک کشور نه تنها موجب تهدید امنیت ملی نمی‌شود بلکه به تحکیم آن نیز کمک می‌کند (لطفی و دیگران، ۱۳۹۱: ۴). منطقه آزاد چابهار به عنوان یکی از مقصدهای گردشگری ایران، از پتانسیل بالایی در زمینه گردشگری برخوردار است. وجود آب و هوای مطلوب و سواحل و چشم-اندازهای زیبا می‌تواند این منطقه را به مقصدی مطلوب برای گردشگری تبدیل نماید. هم‌جواری با دریا و به دنبال آن امکان توسعه ورزش‌ها و تفریحات مبتنی بر آب در منطقه، بر جذابیت آن افزوده است. نتایج بررسی نشان می‌دهند که شهرستان چابهار با ۲۲۸ جاذبه گردشگری، می‌تواند یکی از محورهای مهم گردشگری کشور باشد. با این حال این مقصد گردشگری از کاستی‌ها و ضعف‌هایی برخوردار است. عدم وجود برنامه‌های مدون توسعه مقصد، ضعف روستاها و تسهیلات گردشگری، تبلیغات ضعیف، عدم وجود راه‌های دسترسی مطلوب به جاذبه‌های گردشگری در درون منطقه و دیگر کاستی‌ها، مانع از رشد و شکوفایی گردشگری در منطقه شده است. بدیهی است که بهبود هر یک از عوامل رقابتی در این مقصد، می‌تواند منجر به افزایش مزیت‌های رقابتی آن در مقایسه با سایر مقصدهای گردشگری کشور گردد؛ لذا با توجه با اینکه رابطه دو سویه بین توسعه صنعت گردشگری و امنیت وجود دارد می‌توان گفت که امنیت نقش بسزایی در توسعه صنعت گردشگری در منطقه چابهار دارد.

۱۱- پیشنهادات

- ۱- در این منطقه اتخاذ سیاست‌های مناسب با اقوام و فرهنگ بومی و اجرا سیاست‌های اقتصادی مبتنی بر عدالت اجتماعی می‌تواند پایداری گردشگری را تضمین کند.
- ۲- با توجه به وضعیت خاص اقتصادی حاکم بر منطقه و نامناسب بودن سطح زندگی و رفاه و با توجه به اینکه یکی از مباحث مهم در توریسم، امنیت اقتصادی و امنیت سرمایه گذاری است.
- ۳- منطقه چابهار با توجه به جاذبه‌های تاریخی و طبیعی می‌تواند یکی از جذاب‌ترین مناطق برای توریسم منطقه باشد و در صورت ارائه سیاست‌های درست اقتصادی و برنامه ریزی توریسم در منطقه می‌تواند جایگزینی قوی برای برخی کشورهای حاشیه خلیج فارس گردد.
- ۴- جلوگیری از تبلیغات نادرست در مورد امنیت منطقه در افکار عمومی و تشویق گردشگران برای دیدار از منطقه جهت از بین رفتن سوء تفاهم‌ها در مورد منطقه
- ۵- برگزاری همایش‌ها و سمینارهای مختلف در جهت توسعه و ارتقاء امنیت
- ۶- دخالت دادن مردم و مشارکت مردم در امر گردشگری در اجرا و فعالیت‌های گردشگری
- ۷- با توجه به اینکه امنیت و گردشگری رابطه مستقیم با هم دارند. می‌تواند ارگان‌های مربوطه هماهنگی لازم را در مورد گردشگری و امنیت داشته باشند. زیرا نخستین و مهم‌ترین عامل در جذب جهانگردان، تأمین امنیت منطقه سفر می‌باشد.
- ۸- شناسایی فرصت‌های پنهان گردشگری در منطقه مورد مطالعه

۱۲- منابع و مأخذ

- [۱] ابراهیم زاده، عیسی و عبدالله آقاسی زاده، تحلیل عوامل موثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده مدل راهبردی swot مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه ای، دانشگاه اصفهان، شماره اول، (۱۳۸۸).
- [۲] ابراهیم زاده، عیسی و عبدالله آقاسی، تأثیر منطقه آزاد چابهار بر توسعه گردشگری حوزه نفوذ آن با بهره گیری از مدل رگرسیون و آزمون T-test، مجله جغرافیا و توسعه شماره ۲۱، (۱۳۹۰).
- [۳] ابراهیم زاده، عیسی و ماندانا مسعودی راد، گردشگری و نقش آن در امنیت و توسعه شهرهای مرزی (نمونه موردی شهر بانه)، (۱۳۹۱).
- [۴] اسلام فرد، فاطمه و زینب زارع نقش امنیت در توسعه پایدار گردشگری شهرهای مرزی (مطالعه موردی شهر زابل)، (۱۳۹۰).
- [۵] ارمغان، سمین، بستر سازی امنیت گردشگری در استان سیستان و بلوچستان، (۱۳۹۱).
- [۶] احراری رودی، محی‌الدین و ژیل شاهرخی خر گردی، زمین گردشگری در چابهار، (۱۳۸۶)
- [۷] امید، سجاد و دیگران، توسعه گردشگری و راهکارهایی بر امنیت اجتماعی نمونه موردی شهرستان سمیرم، (۱۳۹۱).
- [۸] بلوچی، محمود و علی اکبر محمدی مقایسه تطبیقی توریسم در مناطق آزاد چابهار و دویی، (۱۳۹۱).
- [۹] باقری، محمود و کرم الله باقری فرد، نقش امنیت در توسعه صنعت گردشگری، (۱۳۸۹).
- [۱۰] کارگر، بهمن، توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران، (۱۳۸۶).
- [۱۱] پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی، گردشگری، ماهیت و مفاهیم، انتشارات سمت، (۱۳۸۵)
- [۱۲] حمزه، فرهاد و منصوره مسلمی، بررسی چالش‌ها و فرصت‌های گردشگری در شهرهای مرزی (چابهار)، (۱۳۹۱).
- [۱۳] دهمردی، زهره و دیگران، بررسی ویژگی‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر چابهار با تاکید بر توریسم، (۱۳۹۰).
- [۱۴] دارائی، مرضیه و معصومه حافظ رزازاده، شهرهای مرزی امن، پشتوانه ترویج گردشگری شهری نوین، (۱۳۹۱).
- [۱۵] صادقی ده چشمه، مهرداد و میثم بابائی فارسیانی، نقش امنیت در توسعه گردشگری، (۱۳۸۹).
- [۱۶] صیدایی، سید اسکندر و زهرا هدایتی مقدم، نقش امنیت در توسعه گردشگری، (۱۳۸۹).
- [۱۷] فرزین، محمدرضا و زهرا نادعلی پور عوامل موثر بر مزیت رقابتی مقصد گردشگری در ایران نمونه موردی چابهار، (۱۳۹۰).
- [۱۸] فتوحی، صمد و محمود بلوچی چالش‌ها و مشکلات گردشگری در مناطق مرزی. مطالعه موردی چابهار، (۱۳۹۱).
- [۱۹] کرمی، رقیه و احمد قرایی، راهکارهای عملی گردشگری پایدار در منطقه ساحلی چابهار، (۱۳۹۱).
- [۲۰] کاشف، اسماعیل بررسی چالش‌ها و فرصت‌های امنیتی در مرزهای شرقی، (۱۳۹۱).
- [۲۱] کامران، حسین و علی شعاع بر آبادی، بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی مطالعه موردی شهر تایباد، (۱۳۸۸).
- [۲۲] لکزایی، صدیقه، بررسی چالش‌ها و فرصت‌های امنیتی در مرزهای شرقی، (۱۳۹۱)

- [۲۳] لطفی، حیدر و محسن خامه چی، نقش امنیت در توسعه گردشگری زاہل، (۱۳۹۱)
- [۲۴] لطفی و دیگران، نقش امنیت در توسعه گردشگری با تاکید بر سیستان و بلوچستان، (۱۳۹۱).
- [۲۵] میرزایی، رحمت، رابطه امنیت و توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی منطقه مرزی اورامانات در استان کرمانشاه)، (۱۳۹۱)
- [۲۶] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی و نفوس مسکن (۱۳۹۰)